

František Juriga

ZIT CUDZÍ ZIVOT

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

František Juriga

**ZIT EUDZÍ
ZIVOT**

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © František Juriga, 2014
Cover design © Anna Chovanová, 2014
© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava 2014
e-mail: vsss@stonline.sk; <http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV, spol. s r. o.

František Juriga: Žiť cudzí život
Zodpovedná redaktorka: Božena Rolková (profitexty.sk)

Obálka: Anna Chovanová

Sadzba: Anna Chovanová

Tlač: PM Turany

Prvé vydanie

ISBN 978-80-8061-801-8

**„A ticho prírody !
Alebo hluk ?
Závisí od obdobia ...**

**Zima je ticho.
Len vrzganie kmeňov,
Jeden sa druhého dotýka.
A bolí to, bolí,
Ako ston lásky, ako ston vášne,
Ako ston osamotenía vrzgajú
Stromy.“**

La Bella

„Predovšetkým si musíte uvedomiť, že len ak zabijete, môžete si zachovať život! Potom, že nepriateľ by vás zabil bez ohľadu na to, či ste alebo nie ste vinní... Až keď sa tieto fakty stanú podstatou vášho vedomia, naučíte sa zabíjať tak rýchle a chrániť svoj život tak dôkladne, aby ste mali nádej na prežitie! Len potom zvládnete výučbu techník ochrany života, teda aj zabíjania nepriateľa, v takom rozsahu, aby ste mali nádej prežiť! A my máme mimoriadny záujem na tom, aby ste prežili, lebo vtedy budeme mať istotu, že prežijeme aj my. Teraz chceme od každého z vás počuť, či chce žiť!“

Vystupovali jeden po druhom...

„Chcem žiť! Chcem žiť! Chcem žiť!“ vraveli ich ústa, ale kým major Le Févre, veliteľ výcvikového tábora, nebol presvedčený, že pochopili a stotožnili sa s povedaným, museli znova a znova vystupovať a hovoriť túto prísahu, lebo to bola prísaha na život!

I.

Sedel v obývačke, pozeral na televíznu obrazovku, ale nevedel, čo na nej beží. Len okrajovo evidoval, že dávajú nejaký horor. Ale ak je život človeka hororom v tom najplnšom zmysle slova, tak ho vymyslené príbehy nemôžu

uspokojíť, lebo v podvedomí začne porovnávať fantáziu autora s fantáziou života. Analyzuje vlastný život, prechádza ním znova a znova, obracia, obzerá ho odpredu, odzadu, z bokov, aj z vtáčej perspektívy, ponára sa do neho a napokon sa pýta: ‚Muselo to prebiehať takto? Nemohol som sa vyhnúť tomuto alebo tamtomu?‘ No najmä si kladie otázku: ‚Prečo som žil takto a nie inakšie? Kto vlastne som? Ten, čo sa dnes pýta alebo ten, čo vtedy žil? Som za to všetko vinný len ja alebo niekto iný?‘

Kým je človek v rozkvetení síl, mladý a zdravý, tak život len žije, správnejšie – beží ním, a nezáleží mu na tom, či je búrka alebo svieti slnko, lebo aj najhoršie nečasy berie ako nevyhnutnú zmenu, ktorá mu len pripomína, že život je pestrý s množstvom neočakávaných zvrátov a práve preto zaujímavý. Každá zmena ho poteší, lebo aj najväčšie prekážky zdoláva ľahko, bez nich by bol život jednotvárný a príliš ho ani nezaujímá, kam ho zmeny zanesú. Kráča stále dopredu. Ak sa zastaví, tak len preto, aby sa zhlboka nadýchol pred novými zápasmi a ani na um mu nepríde, že tam, hoci ešte veľmi ďaleko pred ním, je hranica. Nik a nič mu nenaznačuje, že sa každým dňom, každým krokom približuje k rieke Styx. Nik mu neprikazuje: ‚Zastaň! Porozmýšľaj!‘ A prečo by aj? Bolesť je len chvíľočkou, vďaka ktorej si uvedomuje, že existuje aj nebolesť. Únavu vníma ako zmenu stavu, ako zistenie, že aj jeho telo, jeho sily majú hranice. Keď od vyčerpania odpadne, najskôr sa zhrozí, ale ako sa mu sily vracajú, prichádza úľava spojená s výborným pocitom, lebo spálil všetko prebytočné, čo neraz narúšalo harmóniu jeho psychiky, ale aj preto, lebo pochopil, že bol blízko konca, blízko toho nepoznaného, tajomného, a najmä to človeka vždy najviac lákalo a bude lákať. Veď či práve túžba odhalíť to, čo je za oponou dennej skutočnosti, neurobila z obyčajného živočícha mysliaceho tvora, človeka?

Pribúdáním rokov sa učí hospodáriť s časom, lebo ten, ako naprotiveň, práve s ubúdáním síl zrýchľuje svoje tempo. Naučí sa rozoznávať, kedy môže aj kedy musí. Keď dospeje do tejto etapy svojej cesty už vie, že nie je najmúdrejší, že sa musí učiť, a to dokonca aj sám od seba. Samozrejme, úroveň poznania závisí od toho, ako sa vzdialil od primitíva, ktorý napriek všetkému v každom z nás prežíva, lebo cesta k poznaniu sveta, ktorá sa začína, ale aj končí poznaním seba samého, je plná neprehľadných uličiek Labyrintu, čo oveľa ľahšie zdolá človek s vrodenuou inteligenciou, lebo vzdelanie mu poskytuje len mapu ku kompasu, s ktorým sa narodil.

Skoro dennodenne sa púšťal po tejto ceste, až kým sa nevrátil na začiatok úseku, na ktorom sa začal život toho druhého, vlastne, kedy ten druhý zani- kol, aby ten prvý mohol žiť. V ten deň si tretí raz vo svojom krátkom živote obliekol nové šaty, nasadil novú masku, aby mohol prísť pred obecnosť bez obáv. Keď mu zobliekal šaty, ešte nebol celkom studený, ale nerozmyšľal nad tým. Smrť a život sa v jeho existencii prelínali tak samozrejme, že si ani neuvedomoval rozdiel medzi nimi. Keď sa rozhodol z légií utiecť, tak to ne- bola túžba, aby sa zachránil pred smrťou, veď nádej na prežitie mal v légiách oveľa väčšiu ako na úteku cez púšť, ktorá nemá konca. Jeho útek nebol vý- sledkom analytického úsudku, ale len zvyškom vzdoru. Dôkazom, že ešte aspoň kúsok toho chlapca, ktorého otec poslal samého do neznámeho sveta, žije. Obliekol neznámeho do uniformy príslušníka osobitných jednotiek fran- cúzskych cudzineckých légií v Alžírsku, keď mu predtým dokonca vytetoval na plece aj svoje identifikačné číslo. Bola to len taká rana istoty. Čo keby?

„Čo keby ho našli moji prenasledovatelia skôr, ako sa rozpadne na atómy a niekto z nich by bol príliš horlivý? Veď nemám ani tušenia, či sú mi už nie celkom za päťami?“ rozmýšľal. Nepamätal si, ako sa mu to podarilo, ale dúfal, že o niekoľko hodín páliace slnko a bičujúce čiastočky prachu odstrá- nia nedostatky jeho snaženia, a prenasledovatelia nájdu mŕtvolu v rozklade a ak sa poponáhľajú hrobári púšte, tak nájdu len obhryzené kosti alebo do- konca ani tie. O tom, že chlap, ktorého vyzliekol, je mŕtvy, nepochyboval a nakoniec, keby v ňom aj pulzovala iskerka života, mohol mu pomôcť? Nie! Na jeho záchranu by bola ihneď potrebná najväčšia starostlivosť leká- rov, so všetkým čím disponuje moderná lekárska veda a on nemal ani len kvapku vody. Keď mu odovzdal svoje šaty, meno, známku aj zbrane, prehodil si ho na chrbát a vrátil sa s ním k neveľkému bralu, pri ktorom naposledy oddychoval. Nebolo to nič príjemné, ale vari sa už človek, ktorý sa vyše dva týždne plahočí púšťou v boji o holý život, obzerá na to, či je niečo príjemné alebo nie? Toto bol jediný spôsob, ktorý mu mohol otvoriť dvere do normál- neho života. Musel zomrieť, aby mohol žiť!

Na tému túžby po živote a ceny, ktorú je človek ochotný zaň zaplatiť, sa už povedalo a popisalo veľmi veľa, ale je to jedna z tém, ktorá sa nikdy ne- vyčerpá a to nielen preto, lebo každý človek je iný, každý má vlastný poci- tový svet, ale najmä preto, lebo nikdy neumierali a nebojovali o život dvaja ľudia rovnakým spôsobom, a to ani vtedy, keď umierali v tej istej izbe, na

tej istej posteli, lebo túžba po živote, snaha zachovať si ho, je u každého iná.

Keď neznámeho oprel o skalný výbežok tak, aby pôsobil dojmom človeka, ktorý si chce oddýchnuť, ktorý sa len na chvíľku posadil, aby načerpal nových síl na ďalšiu cestu, začal prezerať vrecká na obleku, ktorý si privlastnil. Najskôr našiel peňaženku. Bolo v nej vyše päťtisíc nových frankov, preukaz študenta na parížskej Sorbone, fotografia dvoch starších ľudí a pekného dievčaťa, ktorému by bol za iných okolností určite venoval oveľa väčšiu pozornosť. Z preukazu sa dozvedel, že mládenec sa volá Marcel Protivňák a je študentom tretieho ročníka astronautiky. V taštičke, ktorú Marcel držal v zovretej pästi tak, akoby ju nikdy nechcel pustiť, bol pas, cigarety, zlatý zapaľovač s vygravírovanými iniciálami a mnoho ďalších zbytočností. Pri prezeraní pasu s prevkapaním zistil, že ten mladý muž, ktorý sedí kúsok od neho na neidentifikovanom mieste Sahary, je jeho krajan, rodák... Vlastne ani nevedel, kam ho zaradiť. Doma, na Slovensku, by bol Bratislavčanom. Tu na Sahare bol bielym Európanom. Prekvapilo ho to. V priebehu rokov, počas ktorých musel žiť mimo svojej vlasti, si neraz predstavoval stretnutie s rodákom. Srdce mu zakaždým zaplavovala radosť a neha. Teraz necítil nič. Mrzelo ho to, ale nemohol klamať sám seba. Mŕtveho vnímal len ako súpera, ktorý bol slabší, a preto prehral.

„A možno ani nebol slabší, len nebol prispôsobený na život v púšti. Nepr pripravoval sa vyše štyri roky na to, že raz sa, navzdory všetkému, pustí krížom cez najhroznejšiu púšť sveta,“ prebleslo mu myslou, keď sa mu oči zastavili na lakovkách, ktoré mŕtveму zobul.

„Ako vieš, že nezablúdil v púštnej búrke, ktorá ani tebe nedala veľa šancí? Ale ako sa sem dostal človek oblečený a obutý na prechádzku po Champs-Élysées?“ pýtala sa a akosi automaticky sa prehrabával v pase aj v myslí. Takto sa dostal až na poslednú stranu pasu, zavrel ho a znova otvoril. Nevedel prečo, ale niečo ho znepokojovalo. Znova a znova sa pozeral na fotografiu mŕtveho.

„Tento chlapík by mohol byť pokojne aj mojím jednovaječným dvojčaťom,“ zaškeril sa v duchu, keď ho už od rozmýšľania rozbolela hlava. Z pasu hľadela na neho jeho vlastná tvár. Síce mäkšia, menej hranatá, bez jaziev a tvrdých črt, ktoré človekovi daruje dlhý pobyt v drsnom prostredí, ale oči, nos, pery, modelácia tváre a vlasy boli jeho. Až teraz si uvedomil, že si Marcelove šaty obliekol bez rozmýšľania a sadli mu, akoby boli na neho šité. Najskôr si myslel, že si privlastní len mládenecov oblek, ale keď sa nad celým problémom poriadnejšie zamyslel, rozhodol sa, že ďalším životom bude kráčať ako Marcel Protivňák.

„No a čo? Domov sa aj tak vrátiť nemôžem a kto môže vedieť, koľko Marcelov Protivňákovcov sa túla po svete?“ povedal si a vykročil po svojich stopách hľadať príčinu smrti človeka, ktorého zanechal v púšti opretého o skalné bralo. Na miesto, kde pôvodne Marcela Protivňáka našiel, prišiel za necelú hodinu, lebo krátky oddych, počas ktorého prešacoval Marcelove veci a zároveň premieňal Ondreja Puteru na Marcela Protivňáka a naopak, mu veľmi pomohol. Vietor ešte nestačil zakryť stopy, ktoré zanechal. Znova si ujasnil polohu Marcela vo chvíli, keď na neho narazil a zmenil sa na stopovaciego psa. Vedel, že len ak sa mu podarí nájsť Marcelove stopy do chvíle, kým nepadol, má nádej nájsť aj pokračovanie jeho apokalypsy a aspoň časť z osobnosti Protivňáka, lebo to bol najdôležitejší bod umožňujúci jeho premenu.

„Najmä na prvých pár mesiacov až rokov môjho nového života to bude mimoriadne dôležité. Veď sa, hoci len náhodou, môžem dostať do spoločnosti, ktorá Marcela dôkladne poznala. Vydávať sa za neho a nevedieť o ňom ani mákké ň? To by teda bol poriadny risk! Musím urobiť všetko, aby som našiel aspoň nejakú maličkosť!, ktorá mi ho priblíži!“ vravel si nespokojný, lebo telo mu oznamovalo, že mu už dlho slúžiť nevydrží.

Najskôr našiel vreckovku, ktorá Marcelovi asi spadla, keď si utieral pot. Potom hrebeň, puzdro s kľúčmi. Takto získal určitý smerník a zároveň istotu, že sa mu aspoň čiastočne podarí rozlúštiť záhadu tragédie rodáka nájdeného v púšti. Sprvoti kráčal rezko a plne sa sústreďoval na úlohu, ktorú si dal. No postupne mu sily ubúdali a po nejakom čase už ani nevedel, kde je a prečo sa tam nachádza. Keď sa mu na chvíľu vrátila pamäť, obzrel sa a ďaleko za sebou uvidel mužov na ľavách.

„A už ma majú,“ zahundral trpko, ale v podstate mu bolo úplne jedno, či ho prenasledovatelia chytia alebo nie. Jedna časť jeho bytia mu radila, aby sa posadil a počkal na jazdcov, ale druhá, tá nepoddajnejšia, hovorila: „A just nie! Nepoddám sa! Možno ma ani nezbadali...“ vravel si a kráčal ďalej alebo si aspoň myslel, že tak robí. Znova sa obzrel, ale po jazdcoch nebolo ani chýru, ani slychu. Kúsok, len nejakých pár metrov pred sebou, zbadal hyenu. Oblizovala si papuľu tak, že až bytostne cítil, ako sa nádejá na chvíľu, v ktorej padne... Nahneval sa.

„Ideš ho preč, ty potvora smradľavá!“ zahrozil jej, ale tá len vycerila svoje odporne zubále. Premkol ho strach. Skončiť ešte napoly živý v papuli tohto odporného tvora bolo posledné, na čo mal v živote chuť. Zlostne hodil rukou

a narazil na puzdro, v ktorom nosil na opasku americký kolt. Zastal, vytiahol ho, zamieril a vystrelil. Hyena zmizla, akoby sa rozplynula. Nechápal to, lebo zvuk výstrelu nepočul, ale dlho sa tým netrápil.

„Škoda, možno by som sa bol prinútil napiť jej krvi,“ pomyslel si, keď pocítil v žalúdku od hladu neznesiteľnú bolesť. Kedykoľvek predtým, keď zbadal tohto hrobára púšte, mal čo robiť, aby zahnal nutkanie na vracanie. Teraz s prekvapením zistil, že by dokonca aj mäso z toho odporného zvieraťa celkom rád ochutnal.

„No a čo? Keď ide o život, tak človek dokáže zjesť aj potkana, a ten je oveľa odpornejší...“ hundral si popod nos, kladúc nohy jednu pred druhú.

Ani si neuvedomoval, že sa rozpráva nahlas sám so sebou. Za tie najmenej dva týždne sa rozprával nahlas skoro každý deň, ale vždy si to uvedomoval a robil to cieľavedome, lebo tak sa mu samota oveľa ľahšie znášala...

„Ondřík, neskočil by si k mäsiarovi a do pekárne? Nechce sa mi variť večeru a vieš, že ocko má veľmi rád párky s čerstvým chlebom...!“ Strhol sa. Mamin hlas počul tak zreteľne, akoby stála kúsok od neho. S prekvapením zdvihol hlavu a čo vidí? Mama stojí na verande ich domu v Mestečku. Do očí mu vstúpili slzy.

„Mamička!“ skričal a s roztvoreným náručím sa rozbehol k nej.

„Dávaj si pozor, ty blázonko! Len pred dvoma týždňami ti sňali z nohy sadru...“

„Sadru? A prečo som mal sadru?“

„Lebo si sa pri baskete zranil, ty blázonko. Vari sa už na to ani nepamätáš?“ odpovedala matka a Andrej vycítil v jej hlase prekvapenie.

„A kde som sa zranil?“ nechápal.

„Andrej! Prestaň zo mňa robiť hlupaňa a choď na ten nákup!“ povedala matka prísne a stratila sa v dome. No zároveň s ňou sa stratil aj dom a Andrej sa našiel v obrovskom neznámom meste. Okolo neho sa valili nekonečné davy ľudí a on len stál, stál... Rád by sa tých ľudí opýtal na cestu, ktorou sa dostane k svojmu cieľu, ale nevedel kam, ani aký cieľ má. A ľudia sa len hrnuli, surovo do neho narážali, prehadzovali ho z jednej strany pešnika na druhú ako handrovú bábiku a on bol taký bezmocný. Dokonca ani hovoriť nedokázal. Už niekoľkokrát sa pokúsil tých ľudí osloviť, ale podarilo sa mu povedať len pár nezmyselných hlások. Ľudia ho surovo odstrčili a on nebol schopný odporovať.

II.

Primár chirurgie nemocnice v Mestečku, MUDr. Juraj Putera, sa aj s manželkou práve zberali do postele, keď ich vyrušilo nástojčivé cenganie vchodového zvonca.

„Koho to zase čerti nesú tak neskoro?“ zanádal, lebo po celodennej drine v nemocnici nemal ani najmenšiu chuť prijímať návštevy a neohlásené prijímal vždy veľmi nerád.

„Možno sa niečo vyskytlo v nemocnici,“ upokojovala ho manželka Judita. „Pozriem sa a ak to bude niektorý z tvojich kolegov, ktorý si obul túlavé topánky, tak mu poviem, že si v nemocnici. Súhlasíš?“ opýtala sa, ale bez toho, aby počkala čo odpovie, zamierila do predsieni, z ktorej sa nepretržite ozývalo cenganie.

„Kto je tam?“ opýtala sa nie práve najpríjemnejším tónom dverí.

„Ja,“ odpovedal z druhej strany chrapľavý mužský hlas.

„A kto je to ja? Potrebujete niečo?“ vyzvedala ešte príkrejšie.

„Súdružka, keď poviem ja, tak som to ja, Lemeš. Azda ma nepoznávaš?“ brblal hlas na druhej strane dverí tónom, ktorý nepripúšťal odmietnutie.

„Vedúci tajomník okresu,“ zašepkala. „A poriadne nadratý,“ doložila s obavami v hlase smerom k manželovi.

„Tak čo? Otvoríš už konečne alebo tu mám čakať ako dáky žobrák?“ opýtal sa tajomník podráždene. Judita rýchlo odomkla a nasadila sladký úsmev.

„Prepáčte, súdruh vedúci tajomník, ale nečakali sme vás. No vitajte! A nech sa páči ďalej! Juraj sa veľmi poteší. Jurko, ani si nevieš predstaviť, akú vzácnu návštevu sme dostali,“ zapriadla lekárova manželka čo najsladšie.

Do dverí sa vteperil nevysoký, asi štyridsaťročný chlap. Okrúhla hlava na mocnom krku, s veľkými očami a mäsitými perami, pripomínala žabiaka. Krk mal taký krátky, že to vyvolávalo dojem, akoby hlava vyrastala priamo z trupu. Široké plecia, mohutný hrudný kôš a dlhé mocné ruky svedčili o tom, že tento chlap od útleho detstva ťažko pracoval. Z jeho tváre sa dalo vyčítať, že už pije dlhšie, ale oči mal, na prekvapenie, jasné a veselé, čo dokazovalo, že zlú náladu len predstiera. Za tajomníkom kráčal vysoký, šľa-

chovité mládenec, s tvrdými sklenými očami v hranatej tvári. Čierne, ako drôt tvrdé vlasy, len dopĺňali nepriaznivý dojem, ktorý z neho priam vyžaroval.

„Toto je môj anjel strážny!“ ukázal tajomník na mládenca a zaknísal sa tak, že keby ho šofér nezachytil, bol by spadol. „A vlastne načo ty ideš za mnou? Ja som tu medzi priateľmi, a preto nijakú ochranku nepotrebujem! Je to tak, súdruh doktor?“ opýtal sa primára, ktorý už stačil zísť z poschodia. „Ja medzi priateľmi nijakú ochranku nepotrebujem!“ prisvedčil si. „Choď chrápať domov!“ rozkázal prísne a postavil sa tak pevne, akoby chcel šoférovi dokazovať pravdivosť svojho tvrdenia.

„Ale súdruh vedúci tajomník...“ ohradzoval sa šofér, ktorý chcel využiť príležitosť, aby sa dostal do lekárovho bytu.

„Nijaké ale! Počul si? Keď ti poviem, že pôjdeš domov, tak pôjdeš domov a keď ťa pošlem do riti, tak pôjdeš do riti! Rozumieš?

„Áno, súdruh vedúci tajomník,“ prisvedčil mládenec pokorne, ale z miesta sa nepohol. V očiach tajomníka zahorela zlosť. Lekár s manželkou sa pobavene pozreli na seba. „A kto ťa odvezie domov?“ pokúšal sa šofér zachrániť svojju nenahraditeľnosť.

„Ak sa rozhodnem, že idem domov, tak ti zavolám a pribehneš eins-zwei, rozumieš? A teraz sa pakuj...!“ zrúkol tajomník a ukázal na dvere. Šofér chcel ešte niečo namietať, ale keď sa pozrel do tajomníkových očí, vykročil neochotne k dverám a zavrel ich tak, že skoro vyleteli z pántov. „Taká voš eštebácka. Myslí si, že keď mu nariadili, aby ma ochraňoval, tak má právo mi aj rozkazovať... A čo to, súdruh doktor? Vari v tomto dome nemajú hosťa ani čím ponúknuť?“ zahulákval s veselým ohníkom v očiach. „Veru, moja milá, pri mne by si ty mala tvrdsí život. Ja nie som hocijaký posratý intelektuál, pre ktorého žena nie je plnohodnotný tvor, ale kvetinka na ovoniavanie! Pre mňa, súdružka, je žena taký istý človek ako chlap, ale práve preto musí aj svoje povinnosti plniť tak, ako chlap! A čo je povinnosťou ženy, ako vedúcej tohto domu, keď dostane takú vzácnu návštevu, ako som ja? Správne, správne súdružka! Správne si to pochopila! Tvojou povinnosťou je dobre sa postarať o hosťa!“

Tajomník dokončil svoj prejav o úlohe rovnoprávnej ženy v spoločnosti budúcej socializmus a pohodlne sa rozvalil vo foteli.

„Verte či nie, ale ja si nepotrpím na nejaké fajnivosti! Mne stačí obyčajný

gruzínsky koňak. K vám však budem úprimný, lebo ste moji priatelia. Najradšej zo všetkého mám stoličnú. Súdružka, keby si prišla do môjho bytu, tak by si videla, ako sa má správať rovnocenná a rovnoprávna žena!“

Lekárovej manželke, po týchto slovách, preskočil popod nos jemný smiešok. V meste bolo všeobecne známe, že doma je tajomník najväčším pánom, ale až po mačke a psovi. Ba povrávalo sa, že tajomník len preto tak často navštevuje svojich priateľov a známych, lebo z domácej stravy by nevyžil.

„Určite sa čuduješ, súdruh doktor, prečo som tak nenazdajky prišiel?“ obrátil sa na lekára, keď žena odišla. „Pozri! Ja ti to vysvetlím veľmi jednoducho. Ja sa nehanbím priznať, že si mi zachránil život, ale aj ty musíš uznať, že som ti dlžný neostal! Vari neviem, že si bol oficiálne, skoro dva roky, vedený v našej nemocnici ako sanitár, ale pri operáciách si bol primárom? My vieme všetko, súdruh doktor, ale nám to bolo jedno. Nám si nezavadzal. Plat si bral ako sanitár a pri udeľovaní odmien ti riaditeľ určite nedal viac ako ktorémukoľvek inému sanitárovi. Tak prečo by nám to malo vadiť? Trest, ktorý sme ti dali, nespočíval v tom, aby si nemohol pracovať! My ľuďom robiť nezakazujeme. Práve naopak. Dávame im možnosť, aby prácou zmazali svoje viny... Viem, viem, že aj za sanitára si sa dostal len vďaka tomu, lebo si zachránil život vedúcemu oddelenia ÚV KSSZ súdruhovi Jeremenkovi. Ja som dokonca presvedčený aj o tom, že si o synovej hlúposti nič nevedel. Vari nemám deti? Tie sa nám veru nezvyknú spovedať. Ale vypi! Nešpor! Veď je to tvoj koňak, či nie?“ Tajomník vzal do ruky svoj pohárik, vypil a držiak ho v prstoch nechápavo krútil hlavou. „No toto? Vy, inteligenti, ste naozaj čudná cháska. Pálenku pijete z náprstkov a ani zahryznúť neponúknete. Počuj, súdruh doktor! Vari naozaj nemáš poriadnejšie poháre? Veď ja nie som priberčivý, uspokojím sa aj s Ruskou Zuzanou, ako zvyknete nazývať horčičáky. Vy si myslíte, že nás tým degradujete, však? Omyl, súdruh doktor! Keď si inteligentík, ako si aj ty, hodí také dve Zuzany, hneď vysype zo seba aj to čo spáchal ešte v minulom tisícročí, ale našinec si len ústa spa-kruky utrie. Tak čo? Máš alebo nemáš poriadnejšie poháre?“ Otázka ostala visieť nad stolom ako rozkaz. Lekár sa najskôr zarazil, očervenel, ale rozhy-baľ sa nedokázal.

„Prepáčte, súdruh vedúci tajomník, myslel som,“ zajakal sa, „že by som vás tým...“

„Tak nemysli a daj poriadnejšie poháre!“ nenechal ho tajomník dohovoriť.

„Vieš, z akých sme pili v škole, v Moskve, s Ostapom Ivanovičom, ktorý je teraz tajomníkom Ukrajiny? Máš pravdu, z trojdecákov, ale piť bez zahryznutia? To by sa ti Rus pekne poďakoval. Veď to sa hádam v hrobe obracajú nielen súdruh Stalin s Leninom, ale aj Marx s Engelsom, a to neboli dobré ruské duše, ale Nemčúri. Veď či to kto kedy videl? Človeče biedny, to je aj u nás prejav neúcty k hosťovi...“

Práve, keď tajomník končil svoju úvahu o základných pravidlách správneho pitia, vošla lekárova manželka s táčnou naloženou vkusne naukladanými plátkami salámy, šunky, syra a štvrtkami natvrdo uvarených vaječ. Tie boli položené na veľkých škvarkách domácej slaniny. V celom okrese bolo totiž známe, že vedúci tajomník musí mať k pijatike slaninu, a preto lekári raz nenápadnejšie, inokedy nápadnejšie upozorňovali svojich pacientov z okolitých dedín, že aj slanina je vítaným artiklom vďaka za lekársku starostlivosť, lebo najjednoduchším kritériom odbornej kvalifikácie lekára bola mienka vedúceho tajomníka okresného výboru Strany. Z tohto kvalifikačného katalógu bol chirurg MUDr. Juraj Putera vyňatý.

Primár chirurgie okresnej nemocnice v Mestečku bol potomkom siedmich generácií slávneho rodu bratislavských chirurgov, v ktorom sa tradovalo, že liečili Jozefa II, Mozarta, cisárovnú Sisi, ale aj cisára Napoleona Bonaparta III. a treba hneď doložiť, že to nepovažovali za česť pre seba, ale naopak, predpokladali, že to považujú za česť ich pacienti. Najmladší adept chirurgie puterovskej rodiny už ako študent dokazoval, že svojim predkom hanbu robiť nebude. Hneď po nástupe do praxe potvrdzoval svoj neobyčajný talent a každým rokom získaval čoraz väčšie uznanie. V necelých tridsiatich piatich rokoch sa stal docentom na Lekárskej fakulte v Bratislave a bol by pokojne čakal na profesúru, keby...

Dňa 18. apríla 1948 sa Juraj Putera mladší, starší syn docenta chirurgie na Lekárskej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave so svojim kamarátom Jarom Rančíkom rozhodli, že pri výročí justičnej vraždy prezidenta Slovenskej republiky Msgr. ThDr. Jozefa Tisa upozornia svet na tento zločin tým, že podmiňujú sklad nitroglycerínu bratislavskej dynamitky. Chlapci videli jediné – obrovský výbuch, veľký hrmot a ani im nenapadlo, že ten výbuch zaradí Bratislavu medzi mestá ako Hirošima a Nagasaki. Našťastie, chlapci nevedeli nič o zaobchádzaní s výbušninami a tak nastal iný výbuch.

Polícia chlapcov zatkla. A hoci už prekročili vek osemnásť rokov, čiže

podľa platných zákonov rodičia už za nich právne zodpovední neboli a vyšetrovania nepotvrdili, že o plánoch svojich synov ničो vedeli, polícia zatkla aj rodičov. Mládenci boli odsúdení na trest smrti obesením. Otcovia mláďencov dostali po desať a matky po päť rokov väzenia. Matky, ktoré mali malé deti, pre nedostatok dôkazov po poldruha roku prepustili, ale otcovia zostali vo väzbe.

Doktora Puteru prepustili v septembri roku 1950 z vďaky za záchranu života už spomínaného vedúceho oddelenia ÚV KSSZ Jeremenka, s podmienkou, že opustí Bratislavu a nebude vykonávať lekársku prax. Podľa JPP vysídlenie rodiny z Bratislavy bolo vyvolané najmä záujmom vysokého stranického funkcionára o puterovskú vilu na Palisádach. Puterovci sa presťahovali do Mestečka, rodiska Judyty, manželky MUDr. Juraja Puteru, v ktorom žila jej matka, vdova po zaslužilom stranickom funkcionárovi, sama v rodinnom dome. MUDr. Putera získal už spomínané zamestnanie v tamojšej nemocnici ako sanitár. V tom čase mal vedúci tajomník OV KSS a kandidát predsedníctva ÚV KSS Mikuláš Lemeš problémy s chronickým zápalom žľčníka a lekári navrhovali operáciu. Lemeš sa však operácie bál, lebo pri takejto operácii zomrel jeho otec. No žľčník ho trápil stále viac a viac. Preto sa na jednom zasadaní ÚV KSS obrátil na známeho chirurga, profesora Čákyho s prosbou, aby ho operoval.

„Ale Miky, veď nebuď smiešny! V Mestečku máš chirurga, doktora Puteru, ktorý operoval súdruha Jeremenka. Nik neveril, že je ho možné zachrániť. Jeho osobný lekár nám otvorene povedal, že v celom Sojuze niet chirurga, ktorý by sa na tú operáciu dobrovoľne podobral. Puteru vytiahli z basy len preto, aby mali na koho zvaliť vinu za Jeremenkovu smrť. Budem úprimný. Keď som sa dozvedel, že sa mám na tej operácii len zúčastniť, urobil som sa chorým,“ vysvetľoval profesor nechotu operovať svojho priateľa.

„Putera? Chirurg v našej nemocnici? Prepáč, ale hovoríš nezmysly. Poznám všetkých lekárov, čo za ničो stoja, ale s takým menom som sa doteraz nestretol,“ namietal tajomník.

„Nuž, to je možné, že si sa s jeho menom nestretol, lebo má zakázané vykonávať lekársku prax, a naše stranické vedenie, kým nebol výsledok operácie súdruha Jeremenka známy, nemalo záujem vec rozmazávať a potom, samozrejme, s Puterovým škrabancom, ani tak! Ale..., priznám sa ti, že som sám poprosil Sliáčana, aby mu dal nejakú robotu, pri ktorej si nepoškodí

prsty... No nebudem klamať. Potom som sa už o Puteru nezaujímal. Naozaj nie som nijaký hrdina. Sliačan ho však určite využíva a jeho úspechy pripisuje na svoje triko.

„Vieš, že by som ti dlžníkom nezostal,“ snažil sa Lemeš obmäkčiť profesora.

„Prepáč, Miky! Dúfam aspoň, že to nemyslíš ako urážku! Ja ťa naozaj zoperujem veľmi rád. Správnejšie, rád budem šéfom tímu, ktorý ťa bude operovať, ale len ak zariadiš, aby mi Sliačan požičal doktora Puteru! Miky, ver mi, že keby som musel byť operovaný v prípade, že by úspech na deväťdesiat percent závisel len od schopností chirurga a mohol by som si vybrať z chirurgov celého sveta, tak nerozmýšľam ani sekundu. Teraz mi však prepáč! O minútu sa začína zasadanie našej komisie a poznáš tajomníka. No to, čo som ti povedal, platí!“

Lemeš profesorovi veril nielen preto, lebo medzi nimi panovalo vzájomné pochopenie a sympatie, ale aj preto, lebo Lemešovým švagrom bol predseda revíznej komisie ÚV KSČ. Všeobecným tajomstvom však bolo, že faktickým šéfom tohto orgánu je Lemešova staršia sestra, ktorej by sa v intrigovaní nebol vyrovnal ani Fouché. Tajomník si zároveň uvedomil výhody, ktoré by získal, keby sa nechal operovať vo svojom meste. Už dopredu sa tešil, ako to bude otrepávať o hlavu každému, čo sa ju pokúsi vystrčiť. A nezaháľal. Ihneď po príchode do Mestečka vykrútil číslo riaditeľa nemocnice.

„Tak čo, súdruh riaditeľ, kedy ma budeš operovať?“ spustil na neho zhurta.

„Ak rozkážeš, súdruh vedúci tajomník, tak aj dnes. Dobré vieš, že tvoje slovo je pre nás rozkazom. Nemocnica je stále v pohotovosti,“ zapoklonkoval riaditeľ MUDr. Emil Sliačan.

„Dúfam, že ma budeš operovať ty osobne!“ zatahol Lemeš čo najsladšie. „Človek je spokojnejší, keď vie, že jeho život je v tých najlepších rukách,“ pokračoval v načatom tóne, ale Sliačan ho už poznal príliš dobre, aby nevedel, že je to najhorší tón, ktorý tajomník používa najmä vtedy, keď má korisť na muške. Konečne, ani sa tajomníkovi veľmi nečudoval. Posledné dva žľčníky, ktoré operoval, umreli a nikoho nezaujímal, že v jednom prípade sa len pri operácii zistila rakovina pečene a v druhom prišiel pacient až vtedy, keď bol žľčník prasknutý.

„Ech, ty hovädo jedno vypasené, keby som ťa mohol zoperovať tak, aby si už nikdy hubu neotvoril,“ zanadával Sliačan v duchu, lebo bol presved-

čený, že na tých úmrtiach nenesie nijakú vinu, ale aj o tom, že ho Lemeš surovo provokuje.

„Pre teba, súdruh vedúci tajomník, mám vždy len to najlepšie. O tom ťa určite presvedča aj Samka,“ doložil, aby tajomníkovi pripomenul, že jeho románik s hlavnou sestrou na internom nezostal utajený.

„To má byť narážka, súdruh riaditeľ?“ nenechal ho Lemeš dohovoriť.

„Narážka, súdruh vedúci tajomník? A na čo?“ zatiahol riaditeľ nechápavo.

„Nerob ma sprostým, dobre? ...na môj vzťah k Samke!“

„K Samke? Ale prosím ťa! Ako by som si mohol niečo také dovoliť?“ zapätkoval Sliachan. Nedokázal však v hlase potlačiť nádych podtónu víťazstva, ktorý vycvičené Lemešovo ucho zachytilo a tým bolo o riaditeľovej budúcnosti rozhodnuté. No ani všemocný vedúci tajomník okresu nevedel všetko.

„Vieš dobre, súdruh vedúci tajomník, že som tvoj najvernejší a okrem toho sme aj kamaráti, či nie?“ doložil tónom, ktorý tajomníkovi naznačil, že existuje medzi nebom a zemou niečo, čo podporuje Sliachanovu sebaistotu. Preto si v mysli poznačil otázku, ktorú mu bude musieť v najbližšej budúcnosti jeho sestra zodpovedať.

„Azda si sa len nevyplašil?“ zasmial sa Lemeš. „Trocha som ťa podpíchoval... Ale teraz už vážne! Na zasadnutí ÚV niekto spomínal, že na Slovensku žije chirurg, ktorý vraj súdruha Jeremenka zubatej priamo spod kosy uchmatol?“

„A čo si myslíš, súdruh tajomník, že ťa chcem zveriť nejakému céčku? Chirurg, ktorý operoval súdruha Jeremenka a ako si správne povedal, uchmatol ho smrtke spod kosy, čaká v mojej nemocnici, už vyše roka, na teba!“

„Ale, prosím ťa! Hojdaj niekoho druhého! Dobre? Taký kanón by ťa okašľal aj s tvojou nemocnicou,“ pokračoval Lemeš v podpichovaní.

„Nuž, netvrdím, že je to len moja zásluha, ale určite aj.! Vieš, že sme boli švagrovia so súdruhom profesorom Čákym. No a keď som sa dozvedel, že v Bratislave je výnimočný chirurg, ktorý, ako politický, nesmie vykonávať prax, tak si hovorím: Emil, politika je jedna vec a zdravie súdruha vedúceho tajomníka druhá! V Bratislave ho neustrážia, lebo tam je chirurgov ako sračiek, ale tu? Tu si nik nemôže ani prdnúť, aby sme o tom nevedeli a tak som povedal: Daj mi ho, súdruh profesor, a ja sa postarám, aby sekal dobrotu a slúžil veci nášho pracujúceho ľudu tak, ako sa patrí.“

III.

Emil Sliáčan nemal ani sedemnášť rokov, keď vypuklo Slovenské národné povstanie. Ako mnoho chlapcov v jeho veku, aj on sa prihlásil medzi partizánov. Na boj so zbraňou v ruke bol primladý a veliteľovi sa zdal aj prislabý, preto si ho vzal Čáky za lapiducha do martinskej nemocnice. V priebehu niekoľkých dní lekár zistil, že Sliáčan je mimoriadne šikovný chlapec so vzťahom k medicíne. Keďže pomocného personálu bolo málo a pacientov veľa, každú voľnú chvíľu venoval uvádzaniu chlapca do tajomstiev anatómie, ale aj ostatných disciplín lekárskej vedy. Sliáčan hltal každé jeho slovo a vďaka tomu mohol, po troch týždňoch, chirurgovi asistovať pri operáciách vtedy, keď nikoho iného nemal po ruke a bez operácie nemal pacient nádej na prežitie. V zmätkoch, pri ústupe povstalcov do hôr, sa Emil Sliáčan jedného dňa stratil. Lekár si myslel, že zahynul, ale v duchu dúfal, že sa vrátil domov, a to ho upokojovalo. Po vojne však stretol niekoľkých povstalcov s amputovanými nohami, ba aj s operovaným slepým črevom, ktorí tvrdili, že operáciu vykonal doktor Sliáčan. Samozrejme, že profesora hnevala chlapcova bezuzdná odvaha, ale po triezvej úvahe musel uznať, že si Sliáčan počínal nad očakávanie dobre.

„Viacerým určite zachránil život..! Ale koľkých oň pripravil?“ pýtal sa s obavou, či Emil, vďaka povojnovým zmätkom, nepokračuje vo svojej lekárskej praxi. Snažil sa ho nájsť, snoril po ňom, ale všetko bolo márne, lebo zabudol, z ktorej časti Slovenska chlapec pochádza. Už začínal nadobúdať presvedčenie, že Emil na konci vojny zahynul, keď sa koncom leta v roku 1946 z ničoho nič v jeho kancelárii na Lekárskej fakulte objavil mladý, sebedomý muž.

„Čo si prajete?“ opýtal sa profesor prísne. Mládenec sa tak trocha hanblivo, tak trocha s obavami, pousmial.

„Pán profesor! Vari ma nepoznáte? To som ja, Emil Sliáčan.“ Čáky zdvihol hlavu a poriadnejšie sa na mládenca pozrel.

„Emil?“ opýtal sa neveriacky. „Človeče, a ktože ňa môže spoznať, keď si narástol hádam aj o meter a pribral najmenej päťdesiat kíľ?“ doložil s úsmevom, keď sa ubezpečil, že návštevník neklame.

„No, o meter nie, pán profesor. Iba o trinásť centimetrov. Keď som k vám

prišiel, mal som meter šesťdesiatosem, ale už po mesiaci som mal meter sedemdesiat. Skôr som nabral na váhe, lebo oproti tým päťdesiatim trom kilám dnes vážim skoro osemdesiat,“ vykladal Emil s úsmevom, ale aj v tom úsmeve bolo cítiť sebavedomie a vnútornú silu.

„Človeče, a kde si sa túlal? Hľadal som ťa. Potreboval som sa ťa opýtať, čo si robil a tak!“

„Jáj? Myslel som si to... Stretli ste sa s mojimi pacientmi... Nuž, najskôr som pomáhal doma, ale neporozumel som si s otcom... Preto som odišiel a zamestnal sa vo firme Baraba pri oprave železníc.. Chvíľu som robil aj drevorubača.. Dobre som zarábal.. Mám usparené nejaké peniaze... Preto som vás prišiel poprosiť..! Viete, neviem ako ďalej...“ mládenec pozrel na profesora s otázkou, ktorá si žiadala jednoznačnú odpoveď

„Nuž, kamarát, s peniazmi ja narábať neviem... A máš aspoň nejakú predstavu, nejaký sen, čo by si chcel robiť?“ opýtal sa Čáky a prísne pozrel na mládenca. Sliáčan tam stál, v rukách žmolil čiapku a pozeral sa na profesora spýtavými očami, tak isto, ako vtedy koncom augusta 1944.

„Je to ešte stále dieťa,“ pomyslel si profesor a bol rád, že prehnane sebavedomie je u chlapca len plášťik na zakrytie dedinskej hanblivosti. „A vojna ho ani veľmi nepoznačila. Vlastne poznačila, ale v dobrom. Uvedomil si, že je schopný ísť vlastnou cestou a dokáže naplniť svoje túžby...“ rozmýšľal.

„A čo by si chcel robiť?“ zopakoval svoju otázku.

„Nuž..., rozmýšľal som... No, viete, keď som vám vtedy, v Martine, pomáhal a aj potom pri ústupe... A neskoršie, keď som už bol odkázaný, vlastne, keď boli ľudia odkázaní len na mňa... Predstavte si, že som dostal niekoľko ďakovných listov a stretol som aj chlapcov... Viete, mal som aj obavy, ale bol som naozaj prekvapený, keď mi ďakovali. Preto som sa pohádal s otcom.. No, viete! Povedal som mu, že chcem študovať!“

Profesor počúval mládenecovo rozprávanie a stále jednoznačnejšie sa ubezpečoval, že pod rukami tohto chlapca ľudia neumierali, že ich len zachraňoval pred istou smrťou.

„S niekoľkými, ktorých si zachránil, som sa stretol aj ja. Vraveli mi, že ich operoval doktor Sliáčan,“ zaškeril sa.

„Hovoril som im, že nie som doktor, ba ani riadny sanitár,“ bránil sa Emil. „Prepáčte!“ doložil po chvíli a Čáky si uvedomil, že za ten krátky čas, ktorý chlapec strávil po jeho boku, si osvojil aj jeho spôsoby vyjadrovania a sprá-